

Време ли е за Базел IV и какви са ефектите върху банките в България?

Емилия Миланова*

Резюме: Статията обсъжда основните цели на ревизираната програма за реформи – Базел IV. Акцентира се върху елементите на Базел IV – преработен стандартизиран подход за кредитен риск, нов подход за кредитен риск, базиран на вътрешните рейтинги, промяна в рамката на риска от корекции на кредитната стойност (CVA), преработен стандартизиран подход за операционен риск, промяна в измерването на съотношението на ливърдж и в коефициента на ливърдж за глобално системно важни банки (G-SIBs); ревизиран капитал от първи стълб. Представена е и програма за подобряване на управлението на капитала с две базови опорни точки: стратегия за управление на капитала и структурни фактори, за да се гарантира устойчива стратегия. Разсъждава се и върху стратегическите предизвикателства пред банките вследствие въвеждането на МСФО 9 „Финансови инструменти“ като средносрочна цел, поставена пред управлението им.

Ключови думи: Базел IV, кредитен риск, операционен риск, коефициент на ливърдж, CVA риск, ревизиран капитал от първи стълб, МСФО 9 „Финансови инструменти“.

JEL: G210, M480.

* Емилия Миланова-Цончева, г.е.с., е доктор, професор в катедра „Счетоводство и анализ“ на УНСС.

Въведение

Още в началото на 2016 г. европейските банки получиха глътка въздух заради отлагането на новите посткризисни реформи (Миланова, 2017), за които се опасяват, че ще намалят конкурентоспособността им, защото увеличават непропорционално капиталовите изисквания. Реформата планираше да въведе общи стандартизирани капиталови нива, които не са подходящи за фрагментирания европейски банков сектор. Базелският комитет по банков надзор (БКБН) иска да реформира съществуващите стандарти Basel III чрез серия от реформи, чиято цел е да затрудни банките да избягват по-високите капиталови изисквания, въведени след финансовата криза. Най-новите правила (наречени от някои Basel IV) са разработени с цел да се предотврати поемането на твърде много рискове от страна на финансовите институции. Според новите правила, банките, които искат да използват вътрешни модели за измерване на риска – за които капиталовите изисквания са по-ниски в сравнение със „стандартизирания“ метод, сега ще трябва да получат одобрение за всеки от тези модели. Това е съществена промяна спрямо досегашния режим, според който одобренията се правеха за цели бизнеси. Основни разногласия предизвиква ограничението на степента, до която банките

могат да използват своите собствени модели, за да изчислят рисковете за предоставянето на заеми. Таванът им пречи да използват рискови прогнози, които са прекалено под изчисленията на стандартизирания модел, създаден от регулаторите.

Американските и швейцарските регулатори настояват за въвеждане на общо стандартизирано ниво на капитал, под което банката да не може да слиза въпреки вътрешните си изчисления на риска. Опасенията са свързани с това, че кредитните портфейли на европейските банки са по-рискови от американските. В такъв случай те ще се нуждаят от повече капитал, отколкото банките в САЩ, които си осигуряват повече финансиране чрез облигации и пакетирани ипотечни продукти (Като отбелязва „важната роля, която играят световните (глобалните) стандарти за насърчаване на сравним и координиран надзор в международните юрисдикции“, асоциацията на американските банкери подчертава важността на „регулаторите да прилагат тези стандарти и написват правилата за прилагане по начин, който е в съответствие с интересите и финансовите условия на съответната страна“. Тъй като има значителна несигурност относно това дали и как стандартите биха могли да бъдат приети, тя призовава регулаторните органи да търсят „ранно публично обсъждане“ чрез предварително изясняване, за да улеснят пълен публичен коментар, ако надзорните агенции обмислят приемането на тези стандарти).

Рамката „Базел III“ е главен елемент от отговора на Базелския комитет за банков надзор (Комитетът) по отношение на световната финансова криза. Комитетът разглеждаше недостатъците в регулаторната рамка, предшестваща кризата, за да осигури основа за устойчива банкова система, която ще помогне да се избегне натрупването на системни рискове (дълбочината на кризата беше подсилена от една

финансова система, която навлезе в кризата с твърде голяма задлъжнялост (ливъридж), недостатъчни капиталови нива и ликвидни буфери, и лоши стимули за поемане на рискове. Банковият сектор беше твърде уязвим за шокове без значение какъв е източникът. По време на най-жестокия епизод на кризата, пазарът изгуби доверие в платежоспособността и ликвидността на много банкови институции. Слабостите в банковия сектор бяха пренесени в останалата част от финансовата система и реалната икономика, което предизвика като резултат външнотелно свиване на ликвидността и на възможността да се осигурят източници за кредитиране. **Авторът е сигурен, че ако регулаторните стандарти бяха по-строги и разумни, кризата нямаше да е толкова дълбока и товарът върху публичния сектор толкова голям**). При определяне на елементите на базелско споразумение за капитала (Базел III) се отделило силно внимание на въздействието, което то ще окаже върху банковата индустрия и националната икономика както по време на прехода, така и в дългосрочен план. Това означава да се очертае път към по-сигурна и по-силна финансова система, която поддържа растежа в правилната посока – *увеличавайки доходността в дългосрочен план, като в същото време минимизира икономическите разходи в краткосрочен план*.

Началната фаза на реформите „Базел III“ се фокусира върху укрепването на следните компоненти на регулаторната рамка:

- повишаване на *качеството, устойчивостта и прозрачността на капиталовата база* чрез: а) подобряване на качеството на банковия регулаторен капитал чрез поставяне на по-голям акцент върху капитала, поглъщащ загубите, свързан с действащо предприятие, под формата на *базов собствен капитал от първи ред* (CET1); б) повишаване на равнището на капиталовите изисквания, за да се гарантира, че банките са достатъчно

Икономическо развитие

- устойчиви, за да издържат на загубите по време на стресови ситуации;
- засилване на улавянето на риска за да се гарантира, че при изчисляване на нивото на изисквания капитал *всички съществени рискове са адекватно интегрирани и оценени* – особено онези, които са свързани с търговския портфейл на банките, с комплексни секюритизации и деривативни инструменти (Миланова, 2011); преразглеждане на областите на рисково претеглената капиталова рамка, които се оказаха неточни, включително глобалните стандарти за пазарен риск и кредитен риск от контрагента;
 - добавяне на макропруденциални елементи към регулаторната рамка чрез: а) въвеждане на капиталови буфери, които са създадени в добри времена и могат да бъдат изтеглени по време на стрес, за да се ограничи процикличността; б) установяване на режим на големи експозиции, който смекчава системните рискове, произтичащи от взаимовръзките между финансовите институции и експозициите, свързани с риска от концентрация; и в) въвеждане на капиталов буфер за справяне с външните фактори, създадени от системно важни банки;
 - определяне на минимално изискване за съотношението на ливърдж, за да се ограничи прекомерният ливърдж в банковата система и да се допълнят рисково претеглените капиталови изисквания;
 - въвеждане на международна рамка за смекчаване на прекомерния ликвиден риск и надежно несъответствие чрез съотношението за ликвидно покритие и съотношението на нетно стабилно финансиране – те трябваше да гарантират, от една страна, че банките ще устоят на 1-месечен период на силен стрес, и от друга – устойчивостта на банката в дългосрочна перспектива чрез стимули за подкрепа с по-стабилни източници за финансиране.

1. Новата програма за реформи – Базел IV

В началото на м. декември 2017 г. органът за надзор на Базелския комитет, Групата на управителите на централните банки и ръководителите на надзорните органи (GHOS) *одобри изключителните реформи* за нерешените проблеми с регулаторната рамка на Базел III след кризата – *пакетът Базел IV* („Пакетът от реформи, одобрени от GHOS, завършва глобалната реформа на регулаторната рамка, която започна след възникването на финансовата криза“ – Марио Драги, Управител на ЕЦБ. „Тези реформи ще помогнат за намаляване на прекомерната променливост на рисково претеглените активи и ще подобрят съпоставимостта и прозрачността на базираните на риска капиталови коефициенти. Сега, когато програмата за регулаторна реформа на Базел III е пълна, трябва да се съсредоточим върху важната задача да осигурим стандартите да се прилагат последователно в целия свят. Поради това, чрез своята Програма за оценка на съгласуваността на нормативната база, Комитетът ще продължи да следи отблизо прилагането на стандартите Базел IV“ – Stefan Ingves, Chairman of the Basel Committee and Governor of Sveriges Riksbank). Тази нова програма допълва подобренията в глобалната регулаторна рамка, която направи Базел III. По подобренията имат за цел да възстановят надеждността при изчисляването на рисково претеглените активи (RWA) и да подобрят сравнимостта на капиталовите съотношения на банките чрез: повишаване на стабилността и рисковата чувствителност на стандартизираните подходи за кредитен риск, риска от коригиране на кредитната стойност (оценка) (CVA) и операционния риск; ограничаване на използването на подходите на вътрешнорейтинговите модели за определяне на капиталовите изисквания за кредитен риск и премахване на използване-

то на подхода на вътрешния модел за риск от CVA (риска от корекция на кредитната стойност) и операционния риск.

Новата програма за реформи Базел IV включва следните елементи:

- преработен стандартизиран подход за кредитен риск, който ще подобри устойчивостта и рисковата чувствителност на съществуващия подход;
- преразглеждане на подхода, базиран на вътрешните рейтинги за кредитен риск, при който използването на подходите за вътрешни модели (IRB) за портфейли с ниска степен на неизпълнение ще бъде ограничено;
- промяна в рамката на риска от корекции на кредитната оценка (CVA), включително премахването на подхода на вътрешните модели и въвеждането на преработен стандартизиран подход;
- преработен стандартизиран подход за операционен риск, който ще замести съществуващите стандартизиран подход и напреднали подходи за измервания (AMA);
- промяна в измерването на съотношението на ливъридж и в коефициента на ливъридж за глобално системно важни банки (G-SIBs);
- ревизиран капитал от първи стълб, който ще гарантира, че рисковите активи на банките, генерирани от вътрешни модели, не са по-ниски от 72,5% от рисково-претеглените активи (RWA), изчислени съгласно стандартизираните подходи на рамката на Базел III. От банките също ще се изисква да оповестят своите RWA въз основа на тези стандартизиран подходи (Преразгледаните стандарти ще влязат в сила от 1 януари 2022 г. и ще бъдат въведени в продължение на повече от пет години (до 2027 г.), като времева рамка, през която ще се прилагат от регулаторните органи в отделните държави, като се съобразяват с финансовата система на всяка страна. Комитетът създава и програма

за оценка на реформите след кризата и ще участва активно в усилията на Съвета за финансова стабилност за оценка на ефектите от реформите).

В следващото изложение ще представим тези елементи от Базел IV, които имат значение за българските банки.

1.1. Стандартизиран подход за кредитен риск (SCRA)

Кредитният риск представлява основната част от дейностите по поемане на риск от повечето банки и следователно на техните регулаторни капиталови изисквания. Стандартизираният подход се използва от по-голямата част от банките по света, включително в страните (юрисдикциите) извън Базелския комитет. Българските банки (с изключение на две) също прилагат стандартизиран подход за измерване на капиталовите изисквания за кредитен риск и промяната ще се отрази и върху тях.

Промените на стандартизирания подход за кредитен риск подобряват регулаторната рамка чрез (BCBS, (12.2017a)):

- подобряване на детайлността и *рисковата чувствителност*. Например, стандартизираният подход на Базел II определя равномерно рисково тегло за всички жилищни ипотекки. В ревизирания стандартизиран подход теглата на ипотечните рискове зависят от съотношението между заем и стойност (LTV) на ипотеката (в това отношение българските банки са доста напреднали);
- намаляване на механичното използване на кредитните рейтинги, като се изисква банките да извършват достатъчно надлежна проверка, както и чрез разработване на достатъчно подробен подход за юрисдикции, които не могат или не желаят да разчитат на външни кредитни рейтинги;
- в резултат на това да се създадат основите за ревизиран първи стълб за

Икономическо развитие

вътрешно моделираните капиталови изисквания и свързаното с тях оповестяване, за да се подобри съпоставимостта между банките и да се възстановят равните условия.

Ревизираният стандартизиран подход за кредитен риск в сравнение със съществуващия стандартизиран подход включва следните моменти:

По принцип е разработен по-подробен подход за експозиции без кредитна оценка (без рейтинги към банки и предприятия) и за оценка на експозиции в страни (юрисдикции), където има разрешителен режим за използването на кредитни рейтинги.

- За експозициите към банки някои от рисковите тегла за оценяваните експозиции са преизчислени. Освен това, рисково претегленото третиране за нерейтинговани експозиции е по-подробно от съществуващото единно рисково тегло. Въведено е и самостоятелно третиране на обезпечените облигации.
- За експозиции към корпоративни клиенти е разработена по-подробна таблица. Специфично рисково тегло се прилага за експозиции към малки и средни предприятия (МСП). Освен това, преразгледаният стандартизиран подход включва самостоятелно третиране на експозиции към финансиране на проекти, финансиране на обекти и финансиране на доставката на суровини и стоки. Това е примерна **таблица 1** за експозиции към корпоративни клиенти, при които за рисковите тегла се прилагат рейтинги.

- За експозициите за *жилищни недвижими имоти* са разработени по-рискови подходи, при които рисковите тегла варират в зависимост от съотношението LTV на ипотеката (вместо съществуващото единно рисково тегло) и по начин, който отразява по-добре разликите в пазарните структури.
- За експозиции на дребно се прилага по-подробно третиране, което прави разграничение между различните видове експозиции на дребно. Например, регулаторният портфейл за търговия на дребно прави разграничение между револвиращи улеснения (инструменти), където обикновено се използва кредит и в операциите, където инструментът се използва за улесняване на сделките, а не на източник на финансиране (кредит).
- За експозициите на търговски недвижими имоти са разработени подходи, които са по-чувствителни към риска от сегашното единно равнище, което обикновено се прилага.
- За експозиции на подчинен дълг и капиталови инструменти се прилага по-подробно третиране с различно рисково тегло (спрямо текущото единно (равномерно) тегло).
- За забалансови позиции кредитните конверсионни коефициенти (CCF), които се използват за определяне на размера на дадена експозиция, която е рисково претеглена, са направени по-чувствителни към риска, включително въвеждането на положителни CCF за безусловно отменяеми ангажменти (могат да се покажат

Таблица 1. Експозиции към корпоративни клиенти, при които за рисковите тегла се прилагат рейтинги

Външен рейтинг на контрагента	AAA до AA-	A+ до A-	BBB+ до BBB-	BB+ до BB-	по-ниско от BB-	без оценка
Рисково тегло	20%	50%	75%	100%	150%	100% или 85% за МСП

Източник: BCBS, *High-level summary of Basel III reforms*, BIS, 12.2017

още примери за приложението на „новия“ стандартизиран подход за определяне на капиталовите изисквания за кредитен риск, но поради ограниченията в обема на статията представяме само тези).

1.2. Рамка на риска от корекция на кредитната стойност/оценка (CVA риск)

Един от важните уроци на глобалната финансова криза е необходимостта да се подобри рисково-базираното покритие на капиталовата рамка. Неуспехът да се обхванат основни балансови и задбалансови рискове, както и експозиции, свързани с деривативи, беше основен дестабилизиращ фактор по време на кризата. Затова и значимите реформи на рамката Базел III имаха за цел да повишат капиталовите изисквания за търговския портфейл (кредитни експозиции към контрагенти, възникващи от банкови деривативи, репо сделки и финансови дейности с ценни книжа) и сложните секюризацияционни експозиции, които са основен източник на загуби за много международно активни банки.

При прегледа на третирането на *кредитния риск от контрагент* (CCR: *counterparty credit risk*), бяха установени няколко области, в които капиталът за CCR се оказва недостатъчен (Миланова, 2011): по време на скорошната пазарна криза неизпълнения на задължения и влошаване на кредитоспособността на търговските контрагенти се появиха точно в момент, когато *волатилността на пазарите*, и следователно на експозициите към контрагенти, бяха по-големи от обичайните (*Кредитен риск от контрагент* е рискът, при който контрагент по транзакция може да изпадне в неизпълнение на задълженията си преди окончателния сепълмент на паричните потоци по транзакцията. Ще се появи икономическа загуба, ако транзакциите или портфейлът от транзакции с контрагента има положителна икономическа стойност в

момента на неизпълнение на задълженията. За разлика от предприятието, където изложеността на кредитен риск е едностранна и само кредитиращата банка се изправя пред риск от загуба, CCR създава двустранен риск от загуба: пазарната стойност на транзакцията може да е положителна или отрицателна и за двата контрагента по транзакцията. Пазарната стойност е несигурна и може да варира с течение на времето според движението на основните пазарни фактори). Появиха се загуби по пазарни цени (*mark-to-market losses*) поради обезценки – това е т.нар. *риск от корекциите в кредитната оценка/стойност (credit valuation adjustments – CVAs)* и те не се капитализираха директно. По груби изчисления, 2/3 от CCR загубите се дължаха на обезценки (CVA загуби) и само 1/3 се дължаха на реални неизпълнения на задължения.

Началната фаза на реформите „Базел III“ въведе необходимото капиталово изискване за потенциални загуби от пазарна стойност на деривативни инструменти в резултат на влошаване на кредитоспособността на контрагента.

Сега Комитетът преразглежда рамката на CVA риска с цел:

- *повишаване на чувствителността на риска*: настоящата рамка на CVA риска не покрива важен източник на този риск, а именно – компонента на експозицията за CVA риск. Този компонент е пряко свързан с цената на сделките, които попадат в приложното поле на капиталовото изискване за рисков капитал. Тъй като тези цени са чувствителни към колебанията на основните фактори за пазарен риск, CVA рискът също така съществено зависи от тези фактори. В преразгледаната рамка за CVA се взема предвид компонентът на експозицията на риска от CVA, заедно със свързаните с него хеджирания;
- *укрепване на нейната (на рамката) устойчивост*: CVA е сложен риск, и често е по-сложен, отколкото по-голямата

част от позициите в търговския портфейл на банките. Поради това, Комитетът е на мнение, че такъв риск не може да бъде моделиран от банките по ясен и разумен начин (BCBS, (12.2017a)). Преработената рамка премахва използването на подхода на вътрешните модели и се състои от: (а) стандартизиран подход; и (б) базов подход. Освен това, банка, с обща условна сума на деривати, които не са централизирано клиринговани, и е по-малка или равна на 100 милиарда евро, може да изчисли капиталовото си изискване за CVA като прост множител на капиталовото изискване за кредитен риск от контрагента.

- да подобри нейната *последователност*: рискът от CVA е форма на пазарен риск, тъй като се реализира чрез промяна в пазарната стойност на експозициите на банката към нейните „деривативни“ контрагенти (с деривативни инструменти). Като такива, стандартизираните и базови подходи на ревизираната рамка за CVA са проектирани и калибрани, за да бъдат в съответствие с подходите, използвани в преработената рамка за пазарния риск (BCBS, (January 2016b)). По-специално, стандартизираният подход на CVA, подобно на подхода на пазарния риск, се основава на чувствителността на справедливата стойност към пазарните рискови фактори, а базовият подход се сравнява (като бенчмарк) със стандартизирания подход (с измерването на този риск българските банки също трябва да се съобразят).

1.3. Рамка на операцияния риск при Базел IV

Финансовата криза откри два основни недостатъка на съществуващата рамка за операцияен риск. Първо, капиталовите изисквания за операцияен риск се оказаха недостатъчни, за да покрият загубите от операцияен риск, понесени от някои банки.

Второ, естеството на тези загуби – обхващащи събития като неправомерно поведение и неадекватни вътрешни и външни системи и контрол – подчерта трудностите, свързани с използването на вътрешни модели за оценка на капиталовите изисквания за операцияен риск.

Комитетът *усъвършенства рамката за операцияен риск*. Разширените подходи за измерване (AMA), за изчисляване на капиталовите изисквания за операцияен риск (които се основават на вътрешните модели на банките) и съществуващите три стандартизирани подхода се заменят с **единен, чувствителен към риск стандартизиран подход**, който да се използва от всички банки.

Новият стандартизиран подход за операцияен риск определя капиталовите изисквания на банката за операцияен риск, базирани на *два компонента*: (а) критерий/размер за доходите на банката; и (б) критерий/размер за историческите загуби на банката. От концептуална гледна точка се приема, че: а) операциялният риск нараства с нарастващ темп с приходите на банката; и б) банките, които са имали исторически по-големи загуби от операцияен риск, се предполага, че е по-вероятно да понесат загуби от операцияен риск и в бъдеще.

Капиталовото изискване за операцияен риск може да бъде обобщено по следния начин:

Операцияен рисков капитал / **капиталови изисквания за ОР = BIC x ILM** (1),
където:

- **Компонент на бизнес индикатора (BIC) = $\sum (\alpha_i \cdot BI_i)$** (2)
- **BI (Бизнес индикатор)** е сумата от *три компонента*: компонент „лихви, лизинг и дивиденди“; компонент на услугите и финансов компонент.
- α_i е набор от пределни (максимални) коефициенти, които се умножават по BI, основан на три бъкета/групи ($i = 1, 2, 3$ обозначава бъкета), както е в **таблица 2**.

Таблица 2.

BI bucket	BI обхват	Максимален BI коефициент (α_i)
1	≤ 1 млрд. евро	0,12
2	1 млрд. евро $< BI \leq 30$ млрд. евро	0,15
3	> 30 млрд. евро	0,18

Източник: BCBS, *High-level summary of Basel III reforms*, BIS, 12.2017

- **ILM (мултипликаторът за вътрешни загуби)** е функция на BIC и компонентта на загубата (LC), като той е равен на 15 пъти средните исторически загуби на банката през последните 10 години.

По-конкретно, $ILM = \ln [exp(1) - 1 + (LC / BIC) 0,8]$. (3)

По преценка на национално ниво (като национална дискреция) надзорните органи могат да изберат и да зададат еднаква ILM за всички банки в страната. Това означава, че капиталовите изисквания в такива случаи ще се определят само от BIC, и че капиталовите изисквания няма да са свързани с исторически загуби от оперативен риск на банката. Все пак, за да се осигури съпоставимост, от всички банки се изисква да оповестят своите исторически загуби от операционен риск, дори и в тези страни (юрисдикции), в които ILM е зададена като една за всички (и този риск е важен за българските банки).

1.4. Рамка на ливъридж съотношението (на коефициента за ливъридж)

Буфер за глобално системно значими (важни) банки (G-SIBs)

Една от основните характеристики на кризата беше натрупването на прекомерени балансови и извънбалансови задължения (ливъридж) в банковата система.

Коефициентът на ливъридж допълва рисковото претеглените капиталови изисквания чрез осигуряване на предпазна мярка срещу неустойчиви нива на ливъридж и чрез смекчаване на риска от моделите (моделен риск) в рамките на прилаганите вътрешни модели

и стандартизирани подходи за измерване на риска (През най-тежката част на кризата, банковият сектор беше принуден от пазара да намали своите привлечени средства (ливъридж) по начин, който да подсили натиска за спад на цените на активите, което допълнително изостри кривата на положителната обратна връзка между загубите, влошаването на банковия капитал и свиването на кредитната активност. Затова, като елемент на реформата в капиталовите изисквания на Базел III се въведе изискване за *коефициент на ливъридж*, който бе замислен да постигне следните цели: а) да постави долна граница за натрупването на привлечени средства (ливъридж) в банковия сектор, като по този начин помага за смекчаването на риска от дестабилизиращи процеси на намаляване на задълженията (деливъридж), които могат да навредят на финансовата система и икономиката; и б) да въведе допълнителни защити срещу грешки в моделния риск и на измерването чрез допълване на рисково-базираната мярка с прост, прозрачен, независим показател за риска, базиран на брутни експозиции. Още през месец юли 2010 г. бе постигнато споразумение да се тества едно минимално съотношение за *ливъридж на първичния капитал* (Tier 1 Leverage Ratio) от 3% по време на периода на паралелно прилагане, което да не е рисково-базирано (капитал от първи ред / активи) и то бе въведено с Регламент (ЕС) 575/2013 г.). За да поддържат относителните стимули, осигурени от двете главни капиталови ограничения, пакетът от реформи Базел IV въвежда буфер за съотношението на ливъридж за G-SIBs (глобални системно значими

банки – ГСЗБ). Този подход е в съответствие с рисково базирания G-SIB буфер, който има за цел да смекчи външните фактори, създадени от системния риск на G-SIBs.

Буферът за ливъридж съотношението за G-SIB трябва да бъде покрит с капитал от първи ред и е определен на 50% от изискванията за поемане на по-висока загуба на G-SIB. Например, една G-SIB, подложена на рисково претеглено изискване от 2% (за системен риск) за покриване на по-голяма загуба, ще бъде обект на 1% изискване за буфер на съотношението на ливъридж.

Буферът за съотношението на ливъридж е под формата на капиталов буфер, близък до капиталовите буфери в рисково претеглената рамка. Като такъв, буферът за съотношението на ливъридж ще бъде разделен на *пет диапазона*. Както при рисково претеглената рамка, ограниченията за разпределение на капитала ще бъдат наложени на G-SIB, които не отговарят на изискването за буфер на съотношението на ливъридж.

Ограниченията за разпределение на печалбата, наложени на G-SIB (вж. Приложение 1), ще зависят от рисковото претеглено съотношение CET1 и съотношението на ливъридж от първи ред (Tier 1 leverage ratio). G-SIB, която отговаря на: а) рисково претеглени изисквания CET1 (дефинирани като минимално изискване от 4,5%, 2,5% буфер за запазване на капитала и G-SIB по-висока загуба); б) изискването за съотношението на ливъридж от първи ред (дефинирано като минимално изискване за съотношението на ливъридж

3% и буфера за съотношението на ливъридж на G-SIB) няма да бъде предмет на ограничения при разпределението. G-SIB, която не отговаря на едно от тези изисквания, ще бъде предмет на свързаното минимално изискване за запазване на капитала (изразено като процент от приходите). G-SIB, която не отговаря на двете изисквания, ще бъде предмет на по-високата от двете свързани с това изисквания за запазване на капитала.

Като пример, таблицата по-долу показва минималните стандарти за запазване на капитала за рисковите претеглени изисквания CET1 и изискванията за съотношението на ливъридж от Tier 1 на G-SIB в първата група на по-високите изисквания за поглъщане на загубите (т.е. когато 1% прилага се капиталовия буфер на G-SIB).

Коефициенти за запазване на капитала за G-SIB, обект на 1% рисково претеглени буфери и 0.5% буфер за съотношение на ливъридж – таблица 3.

Прецизиране на мярката за експозиция на съотношението на ливъридж

В допълнение към въвеждането на буфер на G-SIB, Комитетът направи различни усъвършенствания на определението за мярка за експозиция на съотношението (коефициента) на ливъридж. Тези уточнения включват промяна на начина, по който се отразяват дериватите в мярката за експозиция и актуализиране на третирането на забалансовите експозиции, за да се осигури съгласуваност с измерването им в стандартизирания подход за кредитния риск.

Таблица 3.

рисково претеглено съотношение на базовия първичен капитал (CET 1)	Tier 1 leverage ratio (ливъридж на първичния капитал)	Минимални съотношения за запазване на капитала – conservation ratios (изразени като процент от приходите)
4.5–5.375%	3–3.125%	100%
> 5.375 – 6.5%	> 3.125–3.25%	80%
> 6.25–7.125%	> 3.25–3.375%	60%
> 7.125–8%	> 3.375–3.50%	40%
> 8.0%	>3.50%	0%

Източник: EBA, AD HOC CUMULATIVE IMPACT ASSESSMENT OF THE BASEL REFORM PACKAGE, 12.2017.

Комитетът също така приема, че страните могат да упражняват национално право на преценка в периоди на изключителни макроикономически обстоятелства, за да освобождават временно резервите в централните банки от мярката за експозиция на ливъридж. Юрисдикциите, които упражняват това право на преценка, ще трябва да преизчисляват минималното изискване за съотношение на ливъридж, за да компенсират въздействието от изключването на резервите в централните банки и да изискват от техните банки да оповестят въздействието на това освобождаване върху съотношението им на ливъридж (тук българските банки могат да си „отгъхнат“).

2. Холистична програма за подобрене на управлението на капитала

За всички тези промени, които наричаме Базел IV, Групата на управителите на централните банки и ръководителите на надзора (GHOS) посочиха, че няма да доведат до увеличаване на общите регулаторни капиталови изисквания в отрасъла като цяло. Тя обаче признава, че въздействието „може да е значително“ за някои банки. Изследванията на Маккинзи (McKinsey) продължават, което предполага, че въздействието на Базел IV ще бъде значително в цялата банкова индустрия.

Банките, също така ще трябва да се справят с по-нататъшни регулаторни корекции и дискусии, които косвено засягат капиталовите изисквания по стълб 1 и стълб 2 на базелската рамка. Тези нови изисквания включват риска за агрегираните данни и ИТ, преработените стандарти за лихвен риск в банковия портфейл (IRRBV) и въвеждането на МСФО 9 „Финансови инструменти“ (IFRS 9). В съчетание с преразгледаните подходи за измерване на риска, новите правила без съмнение ще доведат до разходи, които засягат способността на банките да изграждат *органичен капитал*.

Според изследването на Koch, R. Schneider, S. Schneider and Schröck (2017), ако банките не правят нищо за смекчаване на кумулативното въздействие, те ще се нуждаят от около 120 млрд. евро допълнителен капитал, докато възвръщаемостта на собствения капитал на банковия сектор ще бъде намален с 0,6 процентни пункта. Това означава, че настоящите съотношения CET1 на европейските банки ще спаднат с 29 процента (според техните изчисления), намалявайки от съотношение от 13,4% към 9,5%. Най-тежият ефект идва от вътрешно-рейтинговите (IRB) модели, които биха намалили CET1 средно с около 1,3 процентни пункта. Други важни фактори са новият стандартен подход за измерване на операционния риск (0,8 процентни пункта) и въвеждането на Базел III (около 0,5 процентни пункта). Средната възвръщаемост за собствения капитал на европейските банки ще спадне до 7,4% от 8,0%, ако се приеме, че банките не предприемат смекчаващи действия и запазват капиталовите изисквания на Базел III в пълен степен (Koch, St., R. Schneider, S. Schneider, G. Schröck, (2017)).

Въздействието на Базел IV ще се различава според местонахождението, вида на банката и бизнес модела ѝ, и никакъв набор от смекчаващи действия не би могъл да отговори по един и същ начин на всяка ситуация. Всяка банка ще трябва да разработи подходяща стратегия за управление на капитала, за да смекчи въздействието на Базел IV въз основа на собствената си позиция. Оптималните отговори ще варират според банката: банките с по-диверсифициран (по-разнообразен) портфейл най-вероятно ще бъдат в състояние да реагират с много по-малко действия.

Всяка банка вероятно ще трябва да приеме пакет от промени, големи и малки за подобряване на управлението на капитала. Предложените стратегически промени в бизнес моделите ще трябва да бъдат

мествани за устойчивост в новата регулаторна среда. Повечето банки могат да направят полезни промени в бизнеса, които не изискват нов стратегически фокус, включително прилагането на методи за увеличаване на капиталовата ефективност и рентабилност. От първостепенно значение ще бъдат по-строги технически мерки за по-точно измерване на рисково претеглените активи и подобряване на регулаторния капитал.

За да се увеличи капиталът, без да се губи ROE по Базел IV, банките ще трябва да въведат *цялостна програма за подобряване на управлението на капитала*. Една такава програма има *две базови опорни точки*: Стратегия за управление на капитала и Структурните фактори, за да се гарантира устойчива стратегия.

Стратегията за управление на капитала изисква анализ на три групи фактори:

I. Стратегически корекции

- Оптимизиране на баланса при всички регулаторни и бизнес ограничения;
- Стратегия за развитие на клоновата мрежа и бизнес-центровете;
- Портфолио стратегия, включително излизане от избрани портфейли и региони и определяне на приоритетни области на растеж.

II. Бизнес промени (липса на стратегическа промяна)

- Тактически действия, включително оптимизиране на продукти и обезпечения;
- Преглед на взаимоотношенията с клиентите и определяне групи от печеливши клиенти;
- Търговски действия: кръстосани продажби, ценообразуване, различни продуктови предложения.

III. Технически мерки

- Качество на данните и описание на процесите;
- Намаляване на приспадането на капитала, включително репутация, нематериални активи, малцинствени участия; изисква-

нията към буферите за стълб 2 и G-SIB и O-SIB (Друга системно значима банка).

Структурните фактори (Koch, St., R. Schneider, S. Schneider, G. Schröck, (2017)), **за да се гарантира устойчива стратегия** могат да бъдат дефинирани по следния начин:

1. Капиталът е вграден в процеса на стратегическо финансово планиране +
2. Развита капиталова култура, свързана с капитала от първи ред +
3. Ефективно управление на използването на капитала – налице е модел за управление на капитала с последователен набор от показатели и ефективен процес на разпределение на капитала +
4. Възможност за симулиране и оптимизиране на балансите при нормални и стресови условия и на всички регулаторни изисквания за контрол на промените в бизнес модела +
5. Устойчиви ИТ решения за неточности в отчитането на регулаторни рисково претеглени активи (RWA) +
6. Навременна и точна отчетност за мениджърската информационна система, в т.ч. управление на процесите за прилагане на МСФО 9 Финансови инструменти

Стратегически корекции

Предстоящите изисквания предоставят възможност на банките да преосмислят портфолиото си от бизнеса, както и индивидуални бизнес модели. Ще бъде важно да се направи преглед на бизнеса, за да се определят дейностите, които ще се превърнат в пречка за развитието на капитала в среда Базел IV. Като се има предвид, че вътрешните модели са ограничени от приложимите изисквания за капитал от първи и втори ред, банките, чиито бизнес модели са по-малко сложни, може изведнъж да станат по-конкурентоспособни по отношение на капиталовите разходи в определени класове продукти. Промените в средата ще увеличат конкурентния и маржин натиск за банките, които обслужват сегменти като специализирано кредитиране,

където онези, които използват вътрешни или стандартизирани модели, са изправени пред значително по-високи капиталови разходи. Банки с по-малко сложни модели може да станат по-конкурентоспособни. Горният преглед на бизнес дейностите следва да се основава на задълбочено разбиране как новите капиталови изисквания засягат всеки сегмент и продукт както в текущия цикъл, така и при стрес сценарии. От решаващо значение ще бъде да се разкрият взаимозависимостта и компромисите между бизнес сегментите под различни регулаторни ограничения.

Бизнес промени

Някои корекции в бизнеса могат да увеличат капиталовата ефективност, понякога значително. Някои промени могат леко да намалят приходите, но също така да освободят капиталовото търсене, така че общата рентабилност и капиталовата ефективност да се увеличат. *Тактическите ходове* включват малки корекции в текущото предлагане на продукта или изискванията, или сделките, което ги прави по-ефективни за банката. Изискванията за обезпеченията могат да бъдат преразгледани, например, за да се осигури повече обезпечение или да се подобри разпределението на обезпеченията. За да се оптимизират предлаганите продукти, банките биха могли да премахнат неизползваните линии, да коригират договорните клаузи (например, ангажименти срещу необвързани или надежни клаузи) или да преследват суапове за продукти – особено за лимити като овърдрафти и револвиращи кредити.

Поради ограниченията в обема на статията нямаме възможност да анализираме всички фактори, определящи стратегията за управление на капитала и структурните фактори, които гарантират устойчива стратегия, но ще представим *стратегическите предизвикателства пред банките, вследствие въвеждането на МСФО 9* като средносрочна цел, поставена пред управлението им.

Подготовката за въвеждане на пакета Базел IV и въвеждането на МСФО 9 трябва да се разглеждат в единство, като се търсят общи решения.

МСФО 9 не е само счетоводна програма (МСФО 9, 2016). Въвеждането на МСФО 9 изисква от банковия сектор комплексни промени, които касаят не само класификацията и оценките на някои активи и пасиви, но и промяна на философията на инструментариума, използван за оценка на кредитоспособността на клиентите. Именно промените, които стандартът въвежда в областта на оценката на кредитния риск, и методът за изчисление на обезценки за очаквани кредитни загуби произвеждат основната част от финансовия ефект върху показателите на банките.

Стратегическите предизвикателства пред банките, вследствие въвеждането на МСФО 9 поставят поне три групи въпроси, които могат да се съчетаят с обсъжданата стратегия за управление на капитала на банките:

Как ще се отрази?

Преминването към МСФО 9 може да се отрази в спад на капитала. Такъв сценарий изисква или увеличение на капитала, или намаляване на рисково-претеглените активи на Банката и е свързан с:

Дизайн на продукти и цени – продуктите следва да се разработват или преработят в съответствие с изискванията на МСФО 9;

Treasury – евентуалното нарастване на нестабилността на ОПР изисква динамично управление на капитал и ликвидност;

Управление и оповестяване – двигателят на програмата (най-често CFO) мотивира пред УС и НС стратегическия ефект на МСФО 9 и нестабилността на отчета за доходите.

Как ще се реализира?

Сигурен подход, специфични умения за моделиране, подходящи данни и senior sponsorship са от ключово значение за успеха и предвидимостта на резултатите.

Как ще се обясни?

МСФО 9 ще доведе до растяща нестабилност на доходите – следователно е необходима ясна и точна комуникация към всички заинтересувани страни:

Технологии и Операции – използване на един и общ за всички департаменти източник на данни; интеграция на процесите;

Финанси – достоверни прогнози с обратен тестоване за намаляване на грешката; хармонизиране със Стълб 3 на Базел и оповестяване;

Управление на риска – интеграция между функциите риск и счетоводство; моделът за очакваните загуби е ключов унифициращ фактор.

Промените, провокирани от МСФО 9 могат да поставят под стрес конкурентоспособността на Банката и способността ѝ да генерира добавена стойност. За тази цел е необходимо да се анализират *характеристиките на продукта*:

- *Матуритет* – Матуритетът на продукта е *правопропорционално* свързан с *вероятността от неизпълнение* за целия период на кредита;
- *Икономически сектор* – Секторите с висока *чувствителност* към *макроикономическия контекст* задълбочават цикличността си при прилагане на „*point in time*“;
- *V@R* – *Обезпечението на продукти е пропорционално на загубите от неизпълнение* с директно въздействие върху очакваните кредитни загуби;
- *Риск за целия живот на продукта* – *Вероятността от неизпълнение за целия период рефлектира по-силно върху високорисковите клиенти*, като генерира по-висока очаквана кредитна загуба.

И отражението на характеристиките на продукта върху:

- *Стратегия по портфейл/и* – *Промяна на стратегията по портфейли* с цел привличане/поддържане на нискорискови клиенти и/или по-малко чувствителни към макроикономическия цикъл;

- *Стратегия за продуктите* – *Преосмисляне на характеристиките на продукта* (погасителен план, матуритет, loan to value и клаузи за прекратяване на договора) с цел съответствие с новите изисквания на МСФО 9;
- *Ценообразуване и covenants* (условия в договорите) за обезпечения – Преразглеждане на *методите за ценообразуване на продуктите, размера на обезпеченост и covenants* за защита на рентабилността, без да се намалява конкурентоспособността;
- *Мониторинг* – Подобряване на мониторинга и системата за ранно предупреждение с цел улавяне на първите сигнали от влошаване към Stage 2 (on top of stage 3);
- *Фокус върху клоновата мрежа* – *Увеличаване на отговорностите* на клонова мрежа, свързани както с *продажби*, така и с *наблюдението* на инвестираните средства.

Заклучение

Тъй като влиянието на новите правила ще варира според региона, банковия тип и бизнес модела, институцията следва да направи конкретни оценки на въздействието, като идентифицира портфейлите и бизнес сегментите, които ще бъдат най-много засегнати. Това изисква банката да извърши самооценка, тестване за чувствителност към новите регулаторни правила и отчитане на новата бизнес икономика по стратегически съображения. Действията трябва да бъдат съобразени по подходящ начин, предварително анализирани и строго прилагани. Някои от регулациите ще позволят на банките гъвкавост и корекции в съответствието (като постепенното въвеждане на изискванията за капитал при IRB моделите, което ще продължи от 2021 до 2027 г.) (Вж. Приложение 2); Въпреки това, банките трябва незабавно да разработят своя план за смекчаване на последиците, най-

малкото за да успокоят рейтинговете агенции и инвеститорите.

Цитирани източници:

Миланова, Е., 2011. Новата философия на Базел 3, електронно списание на СА „Д.А. Ценов“ – *Диалог*, Свищов.

(Milanova, E., 2011. Novata filosofia na Bazel 3, elektronno spisanie na SA "D.A.Tsenov" – *Dialog*, Svishtov)

Миланова, Е., 2017. Съвместимост между МСФО 9 „Финансови инструменти“ и Базелската рамка за капиталови изисквания, Годишник на ИДЕС.

(Milanova, E., 2017. Savmestimost mezhdu IFRS 9 "Finansovi instrumenti" i Bazelskata ramka za kapitalovi iziskvania, Godishnik na IDES)

МСФО 9 „Финансови инструменти“, Официален вестник на ЕС, Регламент (ЕС) 2016/2067 на Комисията от 22 ноември 2016 година, L323.

(MSFO 9 "Finansovi instrumenti", ofitsialen vestnik na ES, Reglament (ES) 2016/2067 na Komisiata ot 22 noemvri 2016, L323)

BCBS, (12.2017a). High-level summary of Basel III reforms, BIS.

BCBS, (January 2016b). Standards: Minimum capital requirements for market risk, Bank for International Settlements, bis.org.

BCBS (December 2017c), Finalising Basel III: An overview of post-crisis reforms; BCBS (December 2017), Basel III: Finalising post-crisis reforms.

BCBS (2016d), Revisions to the Basel III leverage ratio framework – consultative document.

BCBS (2016e). Second consultative document, Standards: Revisions to the Standardised Approach for credit risk.

BCBS, (December 2015f). Guidance on credit risk and accounting for expected credit losses.

EBA, (12.2017a). AD HOC CUMULATIVE IMPACT ASSESSMENT OF THE BASEL REFORM PACKAGE,

EBA, Draft Guidelines on credit institutions' credit risk management practices and accounting for expected credit losses, Consultation Paper, 26 July 2016 b.

Kock, St., R. Schneider, G. Schröck, 2017. Bringing Basel IV into focus, McKinsey Company.

Press release 12.2017. Governors and Heads of Supervision finalise Basil III reforms.

The implementation of IFRS 9 impairment requirements by banks, (2016). Considerations for those charged with governance of systematically important books, Global Public Policy Committee (GPPC) of representatives of the six largest accounting networks.

Приложение 1

Кои са най-рисковите банки в света?

Това е списъкът, изготвен от Борда за финансова стабилност, чиято основна задача е да идентифицира слабостите в глобалната финансова система. Списъкът на най-значимите и същевременно най-опасни банки на света се актуализира веднъж годишно.

Джей Пи Морган Чейс – американската инвестиционна банка „Джей Пи Морган“ е най-значимата и същевременно най-опасна банкова институция. В най-новата класация на 30-те най-значими за глобалната финансова система банки в света „Джей Пи Морган“ е единствената, която се намира в най-рисковата категория. Поради тази причина американската банка трябва да държи в **резерв 2,5% повече капитал** в сравнение с „нормалните“ банки.

Ситигруп – Американската „Ситигруп“, която доскоро бе смятана за не по-маловажна от „Джей Пи Морган“, се класира този път във **Втората категория**. Банките в тази категория са длъжни да държат в резерв 2% повече капитал в сравнение с „нормалните“ банкови институции. В кате-

Икономическо развитие

горията на „Ситигруп“ влизат още Доиче Банк, Bank of America и HSBC. Бордът за финансова стабилност оценява банките не само по тяхната големина, а и по рисковете, които крие бизнесът им.

BNP Paribas – тази година френската банка е преместена в по-ниската **трета категория**. Заедно с „BNP Paribas“, в третата категория се нареждат и *три китайски банки*. Миналата година там фигурираше само една банкова институция от Китай – ICBC. Към нея сега се присъединяват **Bank of China и China Construction Bank**. Тези две банки и преди са били големи и значими, но сега са очевидно много по-тясно свързани с международната финансова система.

Credit Suisse – през изминалата година Credit Suisse вече не е била чак толкова важна за световната финансова система. Затова швейцарската банка се нарежда този път в категорията на банковите институции, които поддържат **най-ниските капиталови резерви – само с 1% повече**, отколкото „обикновените“ банки. В същата категория се класира и основният съперник на **Credit Suisse – UBS**.

Royal Bank of Canada – в тазгодишния списък на Борда за финансова стабилност откриваме и една банка, която досега не е влизала в класацията.

Приложение 2

Ревизиран стандартизиран подход за кредитен риск – 1 януари 2022 г.

Ревизирана IRB рамка – 1 януари 2022 г.

Ревизирана CVA рамка – 1 януари 2022 г.

Ревизирана рамка за операционен риск – 1 януари 2022 г.

Ревизирана рамка за пазарен риск – 1 януари 2022 г.

Ливъридж съотношение – от 1 януари 2018 до 1 януари 2022 г.

Рисково претеглени активи за капитал от първи ред – 1 януари 2022 – 50% от тези по стандартизиран подход

1 януари 2023 – 55%

1 януари 2024 – 60%

1 януари 2025 – 65%

1 януари 2026 – 70%

1 януари 2027 – 72,5%